

Warszawa, 6 września 2023 r.

prof. SWPS, dr hab. Mariusz Bidziński

Katedra Prawa Publicznego, Wydział Prawa w Warszawie
SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny

RECENZJA

**DOROBKU NAUKOWEGO PANI DR MAGDALENY MATUSIAK-FRĄCZAK ORAZ
OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO P.T. „OCHRONA POUFNOŚCI KOMUNIKACJI
KLIENTA Z ADWOKATEM. STANDARDY MIĘDZYNARODOWE, STANDARD UNII
EUROPEJSKIEJ ORAZ STANDARDY KRAJOWE WYBRANYCH PAŃSTW A PRAWO
POLSKIE”**

1. UWAGI OGÓLNE

1/Niniejsza recenzja przygotowana została zgodnie z wnioskiem dr hab. Moniki Boguckiej-Felczak, prof. UŁ, Przewodniczącej Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie nauki prawne. Procedura przeprowadzana jest w oparciu o przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz przepisy wewnętrzne Uniwersytetu Łódzkiego. Wymogi w zakresie uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego określone zostały w treści ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742, 1088, 1234 dalej: Ustawa).

Zgodnie z treścią art. 219 Ustawy do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która spełnia łącznie trzy przesłanki: 1) posiada stopień naukowy doktora; 2) legitymuje się osiągnięciem naukowym stanowiącym znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny oraz 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

2. POSIADANIE STOPNIA NAUKOWEGO DOKTORA

Z przedstawionych recenzentowi dokumentów wynika, że wnioskodawczyni uzyskała stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa – prawa międzynarodowego i prawa europejskiego w oparciu o uchwałę Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 30 maja 2014 r. na podstawie pracy pt. *„Sankcje międzynarodowe skierowane przeciwko jednostkom i ich kontrola”*. Przesłanka określona w art. 219 ust. 1 pkt. 1 Ustawy jest zatem spełniona.

3. WYMOGI FORMALNE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Habilitantka jako dzieło naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny wskazała publikację pt.: *„Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie”*, Warszawa 2023, ISBN 978-83-8291-568-6, ss. 347. Publikacja wydana została w punktowanym wydawnictwie, co spełnia wymóg, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. a Ustawy w zw. z art. 267 ust. 2 pkt. 2 Ustawy.

4. OCENA AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ HABILITANTA

Habilitantka ukończyła studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego w 2006 r. Następnie w 2014 r. uzyskała stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa nadany uchwałą Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 30 maja 2014 r. Ponadto, Habilitantka ukończyła także jednolite studia magisterskie na kierunku międzynarodowe stosunki gospodarcze na Wydziale Ekonomiczno-Społecznym Uniwersytetu Łódzkiego (2003-2008) oraz studia podyplomowe na kierunku „Szkola Prawa Francuskiego” (2005-2007) oraz studia podyplomowe na kierunku rynek nieruchomości – wycena (2018-2019) w tej samej jednostce naukowej.

W zakresie aktywności dydaktycznej, Habilitantka współpracowała i współpracuje w Uniwersytecie Łódzkim na stanowisku adiunkta w Katedrze

Europejskiego Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji (lata 2015 – do chwili obecnej). Habilitantka nie prowadziła zajęć w innych jednostkach naukowych w Polsce. Habilitantka uczestniczyła w wyjeździe dydaktycznym w ramach programu Erasmus+ w Pampelunie, w Hiszpanii (2018), wyjeździe dydaktycznym w ramach International Faculty Exchange Program oraz Faculty Development Program w Chandigarh w Indiach (rok 2021 i 2022). Ponadto, Habilitantka jest członkiem trzech stowarzyszeń, to jest ILA, ESIL oraz EUSA, jak także beneficjentką grantu przyznanego Uniwersytetowi Łódzkiemu, w ramach którego popełniła rozdział do publikacji zbiorowej pod red. A. Wyrozumskiej.

W zakresie działalności poza dydaktycznej i około naukowej, Habilitantka współpracowała z samorządem adwokackim w obszarze przygotowywania samodzielnie lub wspólnie z innymi osobami opinii prawnych w procesach legislacyjnych – 12 opinii prawnych wskazanych w wykazie.

Zgodnie z przedstawionym autoreferatem Wnioskodawczynie brała udział w 21 konferencjach krajowych oraz 8 konferencjach międzynarodowych, jakkolwiek z treści przekazanej dokumentacji nie wynika czy w formie aktywnego uczestnika i prelegenta, czy jedynie biernie w roli słuchacza. W ramach konferencji krajowych, w 3 z nich, pełniła rolę przewodniczącej komitetu organizacyjnego.

W odniesieniu do obszaru publikacyjnego, należy wskazać, że Habilitantka, poza analizowaną w dalszej części monografią, jest łącznie (to jest w okresie do i po doktoracie) autorką lub współautorką:

- 14 rozdziałów w monografiach naukowych;
- 19 artykułów w czasopismach naukowych.

Należy wskazać, że spośród wszystkich przedstawionych do recenzji publikacji, glos i artykułów 6 z nich dotyczy kwestii związanych z wykonywaniem zawodu adwokata i tajemnicy, 4 skoncentrowane są na kwestiach *stricte* cywilistycznych, zaś pozostałe 23 dotyczą zagadnień

związanych z bezpieczeństwem, terroryzmem i po części prawami człowieka i regulacjami prawno-porównawczymi. Brak jest w wykazie jakichkolwiek innych – niż analizowana w dalszej części niniejszej recenzji – monografii naukowych autorstwa Habilitantki. Dorobek naukowy Habilitantki, a w szczególności fakt, iż niektóre z analizowanych publikacji mają wyłącznie charakter powierzchowny, by nie powiedzieć relacyjny, a także nie zgłębiający badawczo zagadnień poprzez formułowanie własnych ocen lub przedstawiania propozycji czy wniosków *de lege ferenda*, pozostawia spory niedosyt Recenzenta. Gdyby tylko ten obszar miałby być analizowany, ocena Recenzenta byłaby mało korzystana. Na szczęście, zakres recenzji nie dotyczy wyłącznie tej sfery, ale całości dorobku naukowego i aktywności naukowej, a co za tym idzie jest to jedynie element całości, który na tym etapie jeszcze nie przeważa szali w którymkolwiek kierunku.

5. OCENA MERYTORYCZNA OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Przedstawiona do recenzji jako dzieło naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny wskazał publikacja pt. *„Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie”*, Warszawa 2023, ISBN 978-83-8291-568-6, ss. 347 składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych wykazem skrótów, literaturą, orzecnictwem, wykazem aktów prawnych i innych źródeł, a następnie wprowadzeniem. Całość została uwieńczona zakończeniem. Pod względem technicznym rozwiązanie dosyć oryginalne, gdyż w większości publikacji naukowych elementy takie jak literatura, orzecnictwo, wykaz aktów prawnych i inne źródła zazwyczaj umiejscowione są na końcu publikacji. Nie jest to oczywiście zarzut natury merytorycznej, jakkolwiek podkreślenia wymaga oryginalność rozwiązania.

Odnosząc się do konstrukcji poszczególnych rozdziałów Recenzujący wskazuje, że nie ma większych zastrzeżeń. Konstrukcja i kolejność poszczególnych rozdziałów jest czytelna, zaś jedyne wątpliwości budzi podejście rozłączne do tematyki tajemnicy w Polsce oraz w innych państwach UE i standardów międzynarodowych. Lektura poszczególnych rozdziałów

daje czytelnikowi odpowiedź na nurtujące pytania co do zasadności rozwiązań, jakkolwiek umieszczenie pod konkretnymi rozwiązaniami aspektów porównawczych wydaje się, przyczyniłoby się do szybszego odbioru i możliwości oceny. Nie jest to zarzut limitujący, jakkolwiek w ocenie Recenzującego sugerowane rozwiązanie mogłoby mieć większą wartość poznawczą dla odbiorcy, jednocześnie pozwalając na szybkie analizowanie rozwiązań.

Co więcej, zdecydowanie brakuje w przedmiotowej publikacji omówieni tabelarycznych, porównań konkretnych rozwiązań, schematów zakresów tajemnic, a więc aspektów analitycznych, które pokazałyby wyraźnie na istniejące rozwiązania, w tym podobieństwa, różnice oraz oczekiwania lub sugestie legislacyjne. Stąd Recenzujący wskazuje na możliwość połączenia treści rozdziału II i IV w zakresie porównawczym i III z V w tożsamym wymiarze. Przyjęcie takiego podziału po pierwsze, o czym była mowa wyżej – wpłynęłoby na większą czytelność publikacji, po drugie pozwoliłoby na natychmiastową weryfikację i ocenę rozwiązań prawnych, a nadto, prawdopodobnie wpłynęłoby także na treść i konstrukcję pracy. Bowiem nie wszystkie krajowe regulacje mają odniesienie w poszczególnych państwach UE i standardach międzynarodowych. Część z nich zatem można by poddać komparatyście, pozostałe stanowiłyby regulacje macierzyste danych państw, które można by z naukowego punktu widzenia implikować do naszego systemu prawnego lub wyraźnie wskazać na ich zbyteczność czy też wadliwość. Tego właśnie rozwiązania konstrukcyjnego w pracy brakuje Recenzującemu. Recenzujący ma pewną świadomość, że takie przyjęcie badawcze implikowałoby konieczność przeredagowania konspektu pracy i jej struktury, jak też zdecydowanie stanowiłoby znacznie trudniejsze wyzwanie intelektualne i analityczne. Ujmowanie wielopoziomowe problematyki w jednym miejscu wymuszałoby bowiem na Habilitantce konieczność znacznie bardziej analitycznego konstruowania pracy i wniosków na każdym etapie i w każdym rozdziale, a co za tym idzie zmniejszyłoby warstwę opisową i sprawozdawczą. Poza tym, pod względem sposobu budowy poszczególnych rozdziałów, choćby z punktu widzenia objętości i podrozdziałów, przyjęta konstrukcja jest w zasadzie poprawna.

W ocenie Recenzującego praca nie jest do końca zupełna. Treść publikacji nie koresponduje z tytułem. Publikacja zatytułowana jest *Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie*. Ochrona poufności to nie tylko tajemnica adwokacka, ale także tajemnica korespondencji, to wartości konstytucyjne, to także zasady podejmowania czynności przez organy administracji publicznej etc. W efekcie w ocenie Recenzującego publikacja powinna także zawierać w/w elementy badawcze i analityczne.

W pracy Autorka postawiła następujące cele badawcze:

1. zweryfikowanie czy tajemnica jest jedynie zakazem dowodowym, który ustawodawca zwykły może kształtować w sposób dowolny, czy też stanowi ona emanację praw człowieka o znaczeniu fundamentalnym
2. przeanalizowanie wyjątków od tajemnicy adwokackiej oraz poczynienie wniosków w przedmiocie ich dopuszczalności oraz zgodności z nakreślonymi standardami ochrony praw człowieka realizowanymi przez tajemnicę adwokacką: zgoda klienta, działanie w celu naruszenia prawa, prawo adwokata do obrony, prawo do obrony innej jednostki niż adwokat lub jego klient, dobro wymiaru sprawiedliwości, porządek i bezpieczeństwo publiczne, walka z terroryzmem i przeciwdziałanie praniu pieniędzy, komunikacja z prawnikiem zatrudnionym w przedsiębiorstwie, kontrola rozmów telefonicznych oraz kontrola komunikacji adwokata z klientem pozbawionym wolności.

W ocenie Recenzującego postawione cele i hipotez badawcza są nie do końca przemyślane w kontekście tematu publikacji. Publikacja mówi o ochronie poufności komunikacji klienta z adwokatem. Poufność to nie tylko tajemnica, a o tym świadczą cele badawcze Habilitantki. Zupełnie żadna z hipotez ani żaden cel badawczy przedstawiony w autoreferacie i we wstępie publikacji nie podejmuje tej kwestii. W efekcie należy wskazać, że tytuł publikacji nie koresponduje z jej zawartością.

W zakresie wykorzystanych materiałów i źródeł (jakie wylistowane zostały na końcu pracy) należy wskazać, że Habilitantka wykazała około 150 publikacji ale nie do końca wiadomo jakich. Publikacje w wykazie są wymieszane z publicystyką i innymi źródłami. Ponadto wskazane zostało kilkaset orzeczeń oraz kilkadziesiąt aktów normatywnych.

W zakresie orzeczeń, literatury i aktów Recenzujący nie rozumie zupełnie przesłanek, jakimi kierowała się habilitantka. Po pierwsze pomieszczenie wszystkich orzeczeń, postanowień, wyroków, w tym krajowych i zagranicznych w jednym miejscu, bez podziału tak co do hierarchii, jak i dat ich wydania powoduje ogromny chaos w zakresie wykorzystanych przez habilitantkę źródeł. W ocenie Recenzenta publikacje naukowe cechują się konkretnie określonymi ramami i zasadami, które należy przestrzegać. Porządek, chronologia, określone przesłanki porządkujące stanowią o dojrzałości i badacza i dzieła, ukazują także rozumienie dla analizowanych i gromadzonych materiałów. W tym przypadku Recenzent zdecydowanie negatywnie odbiera przedstawione przez Habilitantkę w jednym „koszu” chaotyczne wyliczenie – wylistowanie wszystkiego, co w mniejszym lub większym stopniu stanowiło podstawę analiz i rozważań. Orzeczenia należało podzielić choćby z punktu widzenia krajowych i zagranicznych, według instancji sądowych, według tego czy mamy wyrok czy postanowienie etc.

Identycznie negatywnie ocenić należy następujący po orzeczeniach wykaz aktów prawnych. Z nieznanymi przyczynami nie ma ani porządku pod względem rodzaju aktów, znaczenia aktów, pozycji aktów w systemach prawnych etc. Nie ma porządku pod względem dat, nazwy czy w jakimkolwiek innym. Po raz kolejny mamy do czynienia z wrzuceniem wszystkiego do jednego „worka” bez jakiegokolwiek refleksji. Co ciekawe wśród źródeł prawa nie ma Konstytucji RP? A jednym z celów jest analiza tajemnicy w aspekcie praw człowieka? Zupełnie brak jest odniesień do ustaw zasadniczych i oceny nawet wyjątków, które są elementem pracy przez ten pryzmat.

Tożsamy zarzut należy sformułować, jeśli chodzi o literaturę. Recenzujący po raz pierwszy spotyka się z sytuacją, w której publikacje naukowe przeplatają się z publicystyką. Dla przykładu po publikacjach książkowych czy monografiach mamy artykuły z Gazety Wyborczej albo Rzeczypospolitej?

Recenzujący stoi na stanowisku, że przy dziełach naukowych każdy element jest istotny, zaś takie podstawy, o których mowa powyżej, świadczą o warsztacie naukowym i technicznym. Stąd w ocenie Recenzenta taka sytuacja nie powinna mieć miejsca na etapie postępowania habilitacyjnego.

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

W odniesieniu do treści i budowy pracy, wstępne uwagi (natury ogólnej) poczynione zostały w powyżej. Odnosząc się do kwestii szczegółowych Recenzujący wskazuje, jak poniżej:

1. W zakresie rozdziału I zatytułowanego *Tajemnica zawodowa – zarys problematyki* należy wskazać, iż Autorka dokonuje w nim omówienia tajemnicy lekarskiej, tajemnicy spowiedzie oraz tajemnicy dziennikarskiej w celu nakreślenia samego zagadnienia. Recenzujący nie widzi w jakimkolwiek zakresie przyczyn i zasadności wyboru tych tajemnic. Brak jest uzasadnienia, czemu akurat te tajemnice z punktu widzenia dalszych rozważań należało ująć. Czym się kierowała Habilitantka – pozostaje także tajemnicą. Zwłaszcza, że w autoreferacie wskazuje na kilkanaście innych kategorii tajemnic. W efekcie ocena i analiza rozdziału I z punktu widzenia tematyki pracy i rozważań jest w ocenie Recenzującego oderwana od porwadozonych badań i nie pozostaje w związku z zakresem analitycznym. Prędzej należało rozpocząć od kwestii genezy tajemnicy i poszczególnych tajemnic, kształtowania się tajemnicy adwokackiej, jęciu historycznym, analizie istoty i znaczenia samego pojęcia tajemnicy, wskazując na różne jego „wariacje”. Taka analiza z punktu widzenia tematu pracy i analizy badawczej miała by istotną wartość i faktycznie stanowiłaby wprowadzenia do dalszych rozważań. Ponadto z treści rozdziału oraz jego podsumowania nie wynika jakakolwiek warstwa analityczna – treść ma jedynie charakter odtwórczy, cytujący lub sprawozdawczy. Recenzujący nie widzi tu warstwy badawczej, a zdecydowanie nie ma pola do określenia znacznego wkładu w rozwój nauki.
2. Obok niejako rozdziału I – który w ocenie Recenzującego zupełnie nie pasuje do obszaru badawczego określonego w temacie, analizie podadane zostały następnie rozdziały II – V. Abstrahując od uwag poczynionych w zakresie konstrukcji pracy (tu Habilitantka może się zgodzić z Recenzującym lub nie),

od razu na wstępie wskazuję, że lektura treści tej części pracy – mimo ogromnych oczekiwań i nadziei – nie przyniosła pozytywnego efektu. Recenzujący uważa, że sam wybór tematu i pewne koncepcja zasługuje na uznanie i analizę naukową. Niestety Habilitantka nie podołała temu zakresowi, co stwierdzam z dużą przykrością i rozczarowaniem. I tak, lektura rozdziału drugiego pt. *Tajemnica adwokacka- standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej i standardy krajowe wybranych państw* prowadzi do wniosku, że na s. 77 – 144 odnaleźć możemy jedynie warstwę opisową, fragmenty aktów normatywnych oraz „sprawozdanie” ze stanu istniejącego. Brak jest warstwy analitycznej, brak jest jakiegokolwiek porównania rozwiązań, brak jest jakichkolwiek przemyśleń, które prowadziłyby do konkretnych konkluzji i wniosków *de felge ferenda* czy jakichkolwiek innych propozycji. *De facto* potwierdza to samo podsumowanie s. 142-144, gdzie brak jest własnych przemyśleń i wniosków Habilitantki, poza podniesieniem już wyrażonych w literaturze (oraz orzecznictwie) konkluzji. Podobnie mamy w przypadku rozdziału II, gdzie w zakresie Tajemnicy adwokackiej, czy też dalej Zgody Klienta, a następnie pozostałych wyjątków czytelnik dostaje listę aktów normatywnych w konkretnym zakresie (obszarze) uwieczonych jednym czy dwoma krótkimi akapitami wskazującymi, że „z powyższej analizy wynika...” Niestety Recenzujący nie zgadza się z tym, że jest to analiza. Jest to przytoczenie przepisów i podsumowanie – wskazanie wspólnych lub rozłącznych elementów czy rozwiązań. Nie ma tu jakiegokolwiek pracy badawczej – i nie musiałoby jej być, gdyby przedmiotem Recenzji była praca magisterska lub doktorska. W tym przypadku, z całym szacunkiem dla poświęconego przez Habilitantkę czasu i trudu – nie mamy do czynienia z badaniami naukowymi. Rozdział IV i V dotyczący regulacji krajowych – polskich, zostały skonstruowane dokładnie na takiej samej zasadzie jak rozdział II i III analizowanej publikacji. W efekcie wnioski są dokładnie takie same. Habilitantka nie wykazała postawionej przez siebie tezy, ale też w ocenie Recenzującego nie była tego w stanie zrobić, gdyż, by wejść na grunt analizy tego, czy tajemnica jest jedynie zakazem dowodowym, który ustawodawca zwykły może kształtować w sposób dowolny, czy też stanowi ona emanację praw człowieka o znaczeniu fundamentalnym niezbędnym

była **by** zmiana podstaw badawczych. Co więcej, tematem pracy nie była kwestia samej tajemnicy, ale ochrona poufności, a więc obszar znacznie szerszy i po raz kolejny ku ogromnemu rozczarowaniu Recenzującego, nie zbadany w przekazanym do recenzji materiale.

6. WNIOSKI KOŃCOWE

Przedstawiona przez Habilitantkę monografia pt. „Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie”, Warszawa 2023, ISBN 978-83-8291-568-6, ss. 347, przedłożony do analizy i oceny dorobek naukowy oraz aktywność naukowa nie potwierdzają spełnienia ustawowych warunków nadania stopnia doktora habilitowanego, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 1-2 Ustawy. W efekcie osiągnięcia naukowe dr Magdaleny Matusiak-Frączczak nie odpowiadają wymogom określonym w art. 219 ust. 1 i 2 Ustawy i nie uzasadniają wniosku o podjęcie przez Komisję Habilitacyjną uchwały wyrażającej pozytywną opinię w przedmiocie nadania Pani dr Magdalenie Matusiak-Frączczak stopnia doktora habilitowanego.

prof. SWPS, dr hab. Mariusz Bidziński

Warszawa, 6 września 2023 r.